

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Cap. I. In Actibus Hvmannis, Damna Laxitatis & Rgoris informanda
Conscientia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

THEOLOGIAE PRACTICAE AC MORALIS TRACTATUS I.

De Actuum Humanorum Principiis, & Conscientia ex illis formanda, cum Resolutionibus Particularibus ac Modernis in vario ac præcipuo genere Quæstionum.

SVMPLA Materie, & Ordinis hujus Tractatus primi, *Laxitatis ac Rigoris damna in actibus humanis. Ignorantia invincibilis, vincibilis &c. Conscientia scrupulosa, Dubia, practice certa. De Probabilitate opinionum in formanda conscientia, diffusæ. De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu &c. Decreta integra Alexandri VII. & Innocentii XI.*

Controversia generales Recentiorum de Probabilitate. Controversia particulares moderna, per Quæstiones 25. in quavis materia selectissima.

Resolutiones ad munus Pastorale pertinentes: Quas sequitur materia de Religione, Beneficiis, Decimis, Privilegiis Fori, Canonis &c. Ac de Regularibus eorumque Statu Fori, Constitutionibus, &c.

SPECVLATIVA Principia de Actuum humanorum natura, libertate, bonitate, malitia, divisione, &c. Traduntur supra in prima secundæ cap. 1. pag. 18. & seq.

CAPUT I.

Principia, sive Dictamina generalia, & Conscientie directiva pro Resolutionibus particularibus ritè formandis, vitato Laxitatis ac Rigoris excessu.

De Laxitate, ac Rigore, eorumque damnis in usu Principiorum moralium.

Principiis rectè formandæ conscientie duo extrema summoperè obsistunt, quæ hoc potissimum tempore multum agitantur. Primum est, studium nimie Laxitatis, alterum, studium nimii Rigoris in Regularum morum vel statuendis, vel applicandis. Utriusque damna & incommoda hic paucis declarantur. Deinde traduntur Principia in quibus illa extrema devitantur, & viæ mediæ ac securæ insistitur.

Damna & Indicia nimie Laxitatis in usu Principiorum formandæ conscientie.

INDICIUM nimie Laxitatis est, recessus ab obligatione quam Patres, aut prebati Theologi, aut Fideles communiter admittunt. Quod fit dum Theologus quispiam, aut Curator animarum in casu particulari excogitat leves ratiunculas ad eximendum ab aliquo præcepto, à vitis probatis usu & consuetudine passim recepto, ut est, abstinentia ab ovis in quadragesima; restitutio summæ notabilis per modica furta ablata, &c. Talis enim extendit immunitatem obligationis ultra limites à præcepto ex communi judicio constitutos: in qua extensione indebita, Laxitas, uti Physica, ita & moralis propriè consistit. Damnatur illa in Scripturis sub nomine *via lata*; & de ea præscribitur Proverbiorum cap. 22. v. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

II. Signum est Laxitatis, sectari singulariter opinari. *R. P. Arzdek. Tom. II.*

niones carni, & sanguini, & cupiditati faventes quantumvis tenui rationis, vel auctoritatis fundamento subnixas. Sic enim procedentes non se legi, sed potius legem sibi conformare student.

III. Indicium & causa nimie in opinando Laxitatis, uti & sæpè Rigoris, est affectatio inordinata Novitatis. Sunt enim qui à via trita, sicut alii à detritis vestibus, abhorrent: neutrum est sinceræ modestiæ, aut moderationis argumentum.

IV. In hos etiam scopulos non raro impellit, studium partium, sive contradicendi illis Auctoribus quibus ex causa aliqua minus afficiuntur: ideoque statunt in partem illis oppositam sibi totis viribus incumbendum esse: quos animo jam præoccupato vel nimis laxos, vel nimis rigidos facile imaginantur, ut habeant quod oppugnent. Unde fit ut qui tales sunt, potius cæco voluntatis impetu, quam rationum ductu ferantur; ideoque in alterutrum extremum facile impingant.

INCOMMODA verò per hanc opinandi Laxitatem incurruntur maxima. 1. Periculum enervandi Leges sive divinas, sive humanas, & ab earum scopo sapius aberrandi. Si enim ad executendam legis, sive præcepti obligationem, sufficeret levis aliquis ratio, vel auctoritatis prætextus, rari essent qui ea serio & constanter implerent.

II. Illa viâ incurritur periculum non tantum transgressionis materialis, sed etiam formalis, sive mala fidei. Qui enim id unum agit, ut quarat leviam & stramineam obligationis effugia, arguitur ille non habere serium animum obtemperandi sive in se, sive in aliis quorum conscientias dirigit: uti de servo pigro & infideli in Evangelio exprimitur.

III. Qui alios docendo, affectant extremam in opinando licentiam, vereri debent ne se, aliosque pedetentim in majora præcipitia inducant. Sic enim naturâ comparatum est, ut qui audeat magis quam

K fidenter

side
Kin

theo
logia

fidenter plurimas legum obligationes pro levibus, aut nullis ducunt, paulatim etiam in gravioribus eas immodicè laxent aut contemnant, juxta illud. *Qui spernit modica paulatim decidit.* Neque verò existimandum est Hæreticos in materia fidei aut morum, aut alios quibz instituto suo deficiunt, subito sibi id faciendum censuisse; sed cum cœpissent primò in aliquibus judicio suo frana indebitè laxare, paulatim ad extremam errorum perniciem pervenisse. Sic de Manichæo refertur, qui negabat Deum substantiæ corporeæ auctorem esse, cum primò cuidam Christiano persuasisset, Deo indignum esse pulicem creare, animalculum tam vile & homini molestum: hoc impetrato, ulterius progressus facile persuasit, idem dicendum esse de musca, quæ pulicem parum excedit: & hoc concessio, idem sentiendum esse de passerulo, & sic gradatim obtinuit ut Christianus ille demum admitteret, Deum nec etiam elephantis, nec ullius animalis auctorem esse.

IV. Damna alia Laxitatis in opinando, eaque plurima præ aliis nervosa brevitate pridem perstrinxit Goussinus Nihil Societ. Jesu Generalis agens de perniciæ laxiorum opinionum in præcepto voti religiosæ pauperatis, in sua Epist. i. Instituti pag. 540. Ut, inquit, non omni probabilitatis specie careant istiusmodi opiniones, an eas operæ pretium est passim dissimulare, ut error & serupuli paucis extimantur, plurimis ingerantur? Neque ejus insitiæ sunt omnes ut non satis intelligant quàm incertò duci abducendos se committant à recta & regia via, cum in paupertatem audent quidpiam eorum, quæ certis quibusdam ratiunculis fieri impunè posse audiunt: videntque stare ex adverso & contradicere, non modò sapientum virotum consensum, & vocem; sed verò etiam Præpositorum Generalium decreta, qui hæc commentitias & noxias opiniones procul à Societate ablegarunt... Et post plura inculcat cum S. *Augustino Serm. 22. de verbis Apostoli, Melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia.* Decreta Societatis de fuga laxarum opinionum, generatim patent ex Congregat. Gen. II. Decreto 22. & sapius alibi.

Hanc veri nominis Laxitatem multum adversati sunt alii viri sancti, & verè perfecti. Quæ tamen detorquenda non est ad illam *Benignitatem* opinandi, atq; animas dirigendi, quam viri maximè sancti semper præ oculis habuerunt. Ut de hac sana, ac probata *Benignitate* præteream innumeros, instar omnium erunt Constitutiones S. Dominici, Fundatoris toto orbe celeberrimi ac sapientissimi Ordinis Prædicatorum, in Glossa prologi ad litteram L. *Declaramus quod tria sunt præcipue, quæ salutem animarum impediunt... Tertium est austeritas in consiliis & opinionibus, terrentur enim homines in tantum, ut salutem propriam negligant; quapropter relaxanda est, quantum fieri poterit Rigiditas, & austeritas in consiliis, ac homines benignè tractandi sunt.*

Damna nimii Rigoris in usu Principiorum formande conscientia.

Nimius Rigor hic intelligitur, qui Leges, & Principia formandæ conscientia ita extendit ut obligationes indebitas, sive passim incertas hominibus imponat: moderatus enim rigor utilis est.

Nocet Rigor ille plurimum, I. Per repugnantiam

cum lege Christi, graviora scilicet Christianæ legis onera inducendo, quàm à Christo fuerint intentæ, qui apertè pronunciat *Matth. II. Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Idemque de lege Christi dicitur *1. Joan. 3. Mandata ejus gravia non sunt.*

Gravissima verò illa præcepta forent, sumpta cum aliis hæcenus secutis, si accederet forte obligatio in omnibus ferè quæ circa illa in questionem veniunt exigiora & tutiora ex præcepto sequendi & exequendi. Quia quo rigidior est interpretatio, eo lex evadit gravior, nam per eam extenditur illius obligatio ad plurimos casus particulares de quibus incomperum est sub lege comprehendi.

II. Rigor ille tot præcepta multiplicaret, quot sunt opiniones, aut suspensiones falsæ præceptum existeret, quando verè non existit in facto particulari. Illæ item opiniones, dubia, & suspensiones sunt assidue plurimæ.

III. Tot etiam nova onera per se injungeret, quot sunt opiniones à parte rei falsæ circa interpretationem de mente, sensu & obligatione legum singularium: tales verò opiniones esse innumeras nemo dubitat, cum nemo quantumvis doctus, de mente legis, & legislatoris sit interpres infallibilis. Similia incommoda sequi in officio judicis, advocati, & actorum in materia justitiæ facile deprehendes.

IV. Nemo etiam audeat securè judicio sui Confessarii, aut Parochi acquiescere, dum illum ad aliquam obligationem v. g. restitutionis, aut jejunii hic & nunc exemptum declararet. Quia rigidius & securius esset etiam tunc obligationem subire & exequi, cum possit Confessarius in judicando errare: plura prætereò hujusmodi incommoda particularia considerati obvia.

V. Si denique hoc onus sequendi rigidiora passim extaret, multum superaret vires imbecillitatis humanæ, atque inde peccata formalia multiplicarentur innumera. Quia conjeeret homines in mortalem necessitatem committendi plurima peccata aliis non committenda. Necessitas enim hæc manifestè conjungitur cum onere gravissimo vitandi omnes actus & omissiones in quibus aliqua peccati formido appareret. Cum autem hujusmodi occasiones forent innumera insistendo tali rigori, fieri moraliter non potest, in hominum imbecillitate communi & promiscua, quin inde peccata formalia magnoperè multiplicentur. Quanto enim frequentior occasio & persuasio peccati, tanto difficilior est resistentia, & inde lapsus crebriores.

Unde ulterius colligitur, rigorem talem divinæ legi non conformari, cujus finis est peccata in nominibus imminuere, potius quam ea multiplicari.

Quin & nimio Rigori indulgendo, plurimæ etiam Hæreses & errores in Ecclesiam inductæ fuerunt. Quales ex multis sunt hæ: Relapsos ad penitentiam non recipiendos. Baptizatos ab hæreticis necessariò rebaptizandos, ut voluit S. *Cyprianus.* Aliqua peccata esse irremissibilia ab ullo Sacerdote, ut *Armeni.* Item hæ: Non peractâ penitentia confitentem absolvi non debent, *Petrus de Osma.* Quilibet timor gehennæ facit hominem hypocritam, & magis peccatorem, *Lutherus.* Motus concupiscentiæ etiam involuntarii sunt vera peccata, *Calvinus.* Non licere carnibus vesci, *Manichæi.* Solos bonos esse in Ecclesia, *Donatistæ.*

Non licere Ecclesiasticis habere possessiones. *Wiclefius*. Et neminem salvari nisi sit pauper. Episcopum peccantem hoc ipso amittere Episcopatum, idem *Wiclefius*. Fidem amitti quovis peccato mortali, *Lutherus*. Illicitum omnino esse Christianis jurare, *Waldenses*: Item, Bellum gerere, *Anabaptista*. Illicitas esse secundas nuptias, *Novatiani*. Illicitum Christianis coram Iudice petere reparationem injuriarum, *Lutherus*.

Addi etiam possint dogmata quadam recentiora in Jansenio damnata quae deprehenduntur in errore impedito per immodicum sentiendi rigorem. Scilicet haec, Aliqua Dei praecepta etiam iustis esse impossibilia: Ad peccandum sive demerendum in hoc statu naturae lapsae non requiri libertatem à necessitate: Christum pro omnibus mortuum non esse. Eadem ratione damnatae variae propositiones Bajanae, exempli tantum causa: Nullam esse peccatum ex natura sua veniale, sed sic mereri poenam aeternam: Omne quod agit peccator, vel servus peccati peccatum esse: Omnia opera infidelium esse peccata: Hominem peccare damnabiliter in eo quod necessarium facit: & alia quae singulas considerant facile occurrunt.

Damnati sunt etiam in hoc genere Libelli varii, ut à Clemente IX. Rituale Alerense &c. qui inducere volebant antiquam, ut aiebant, poenitentiae canonum severitatem, aliosque sentiendi, & exequendi rigores.

Haec, aliaque plurima, quamvis in nimio sentiendi Rigore consistant, non ideo illa minus erronea, & ad animarum noxam tendentia merito semper censuit Ecclesia, quam omni aeo horum singula vehementer turbant. Unde porro patet Ecclesiam non tantum à nimia Laxitate, sed etiam à nimio Rigore posse perturbari, quamvis Rigor apud viros perfectos magis gratum nomen obtineat, sed qui in *observando*, non *opinando* praeceptum consistit.

Ut autem clarius appareat, per viam istius immodici rigoris, quanta Fidelibus obligationum moles, quamque portatu difficilis accrescere possit.

Notandum sedulo est, ab initio Ecclesiae Christianae, quam leve censeri possit fidelium onus in legum numero, si cum praesenti conferatur. Ultra legem naturae in Decalogo omnibus communem, Legum à Christo & Apostolis latarum summa ferè consistebat in quinque praeceptis Ecclesiae, & susceptione quorundam Sacramentorum. Quantum contra aliquos decernunt Apostoli, ne vel una lege circumcisionis, semel tantum in vita, Christi fideles gravarentur? Ab illo autem tempore expende, quanta accesserit Legum & praeceptorum multitudo. 1. In quindecim vastis Tomis Conciliorum. 2. In tot voluminibus Bullarum Pontificiarum. 3. In omnibus Tomis sive Oceano juris Canonici. 4. In tot vastis voluminibus juris Civilis, cujus etiam Leges plerumque in conscientia obligare agnoscimus. His adde tot Leges particulares Anathematum in sua dioecesi, Principum in suo regno, aut territorio, Praelatorum, Capitulorum, & Superiorum Regularium, pro omnibus personis sibi subiectis. Quanta haec quamque multiplicia conscientiae vincula ac gravamina.

Nunc porro adverte, nullam esse harum omnium Legum ac Praeceptorum de qua in actionibus & circumstantiis particularibus non possint centena obligationis dubia exoriri. Si ergo in his omnibus judicandum esset in Rigore pro obligatione tamquam tutiori, quae saepe à parte rei nulla subest, inducerentur obliga-

R. P. Ardeke. Tom. II.

tiones indebitae multo plures quam sit numerus omnium illarum legum ac praeceptorum quae supra recensui. Quam immensa forent haec fidelium gravamina, & conscientiarum vincula pro tota communitate hominum, ex illo Rigore orta, nemo non videt. Dixi, pro tota communitate hominum, barbaris, rusticis, plebeis, &c. nam quod dentur aliqui viri perfecti, quibus nullus gravis est Rigor, huc non pertinet.

Unde in praedictis valde observandum est, hic Rigorem pia ac studiosae observantiae, quae ad voluntatem praeceptum pertinet, minimè improbari: Imò nec ullius Auctoris aut Scholae doctrinam in particulari re-dargui, nam omnes in vitando illo extremo rigoris excessu qui hic solus exprimitur, libenter consentire existimo.

Ex his igitur omnibus tantum intendo declarare, quantum Theologo incumbendum sit, ut in formandis, & applicandis Regulis sive principiis conscientiae & morum, uti à nimia Laxitate, ita etiam à nimio Rigore sedulo caveat. Huic nos documento insistentes, & ab utroque extremo declinantes, viam mediam, tutam, ac probatam in sequentibus principiis ac Resolutionibus retinere studiosè conabimur.

Principium primum.

De dictamine Conscientiae, & Ignorantia invincibili.

Semper tenetur quilibet sequi dictamē suae Conscientiae, Squamdiu, re examinata, nulla in oppositum dubitandi ratio occurrat. Hoc est. Si homo sine sua culpa absolute iudicet hic & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti iudicio non conformet; & non peccabit, si conformet; quamvis aliàs à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquà lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à Lege divina & aeterna, ut docet *S. Thom. 1. 2. Quae. 19. Art. 3.* Ergo qui agit secundum dictamen Conscientiae, naturali regulae, à Deo sibi constitutae, se conformat.

Hinc fit ut omnino existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibis vetitis abstinere. Et contra, iudicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet si carnibus vescatur, quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Ignorantia invincibilis.

Sunt quidam hoc tempore qui regent hoc Principium valere in actibus qui procedunt ex Ignorantia invincibili juris naturalis, ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, ajunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam tradidit Jansenius in suo *Augustino Tom. 2. de statu Nat. lapsae lib. 2. c. 2.* illam suscepit cum paucis defendendam Sinnichius in *Saule Exegete lib. 1. cap. 96.* Eadem fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, ambigendo an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

Sed contra, ignorantiam illam dari, & à peccato formali excusare, probat invicta ratio, communis auctoritas, & ipse *S. Augustinus lib. 3. de libero arbit.*

vide
kin

theo
logia

cap. 19. *Non, inquit, tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum Augustino docet, in eo quod cavere non potest deesse voluntarium, sive liberum sine quo nequit peccatum admitti: cavere autem non potest malitia quæ sic ignoratur ut de ea nulla profusus animus subeat cogitatio. Frustra autem opponitur, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velis nobis ad peccatum imputari ea quæ contra legem naturæ ex caritate, amantia, aut concupiscentiâ ex peccato Adami profluente nolentes incurrimus: quod nemo sanè admiserit, qui noluit hinc in alium errorem devolvi, qui negatlibertatem à necessitate ad peccandum requiri, quod in Propos. 3. Jansenii, & aliis pridem damnatum est. Nec unquam ostenditur, cur minus à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, & ex ea gesta, quàm ea quæ est juris divini, aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit, quàm tamen adversæ doctrinæ defensores à delicti reatu omninò eximunt. Suedemus tamen & nos à Deo postulari illuminationem cordis &c. ad eam præveniendam.

Denique, si doctrina illa vera foret, sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas necessariò statueris peccati reus. Ut si invincibiliter iudices ad liberandum innocentem te hic & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat, ut ipsi volunt: si non pejeres, peccas contra conscientiam dicentem te nunc ad pejerandum teneri.

Sequeretur secundo, Aliquos Sanctos Patres qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando secuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debite non retractarunt. Tertio, cum in quæstionibus juris naturæ aliter in multis opinetur ac doceat rota Schola Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra tanta quanta est, in formali peccato continuo verfabitur. Neque minus illis injurius eris, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi tot, talesque istorum Ordinum viri integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam recentior qui ostendit se hunc bolum tam crassum velut culicem facile deglutire, quidni & camelum.

Ex dictis satis liquet, Eam quæ sunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam asserentium eam à peccato non excusate, principium esse dirigendæ conscientie non magis idoneum, quàm sitistud: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem quas habent vires, sunt impossibilia: quod omninò damnatum est, ac supra testatum Tom. I. Tract. II. cap. 2. §. 2.

Principium II. Ignorantia vincibilis.

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolute à peccato operationem aut omissionem, quæ ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cum sit in hominis potestate constitutum prævio veritatis examine errorem illum vincere & deponere, operatio mala quæ inde sequitur,

scilicet in sua causa, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illam depellere, quam tamen amovere neglexit. Ignorantia enim vincibilis est quæ depelli potuit, & debuit; invincibilis quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D. Thoma tradit *Wiger. 12. Quest. 7. Art. 1. Malderus, alique Theologi.*

Hinc fit, ut quis peccet attestando rem falsam, quam putat esse veram, si antea neglexerit veritatem inquirere? Item, ut delinquat omitendo Sacrum, etsi judicaverit diem non esse Festum, si noluit in cognitione Festorum debitam curam adhibere. Et sic de cæteris.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vincibilis non semper committere novum peccatum formale distinctum à præterita omissione inquisitionis debite. Ut, si quis pridem suâ culpâ neglexerit inquirere, an tali die soleat esse jejunium, & postea ignorans jejunii isto die carnes comedat, non incurrit ille tunc novum & formale peccatum contra præceptum jejunii, de quo ipsi illo tempore nihil in mentem venit. De ignorantia vincibili in punctis Fidei, an, & quomodo constituat hæreticum, vide supra de Fide pag. 35.

Conscientia perplexa, & scrupulosa.

Qui ita perplexus est, ut utrumque oppositorum putet esse peccatum, eoque errore nec per se, nec per alium expedire se possit, eligere tenetur quod ipsi minus malum appareat. Quia in illo casu alia non suppetit via, bonâ fide conscientiam formandi. Ut si aliquis die festo solus assistens moribundo; existimet se peccare si ve ægrum deserat sive sacrum omitat, debet eligere potius Sacrum omittere, si judicet illud præceptum minus obligare, sicut verè minus obligat, quàm præceptum charitatis proximi.

Quod si nec hoc ipsum determinare possit, quid ex duobus appareat minus malum, quidquid operis peccatum non incurret. Quia cum absolute necessarium sit rem vel facere vel omittere, si sic constitutus peccaret, ex necessitate peccaret, quod omninò repugnat.

Licetum est operari cum conscientia scrupulosa, in aliquid sit peccatum, manente etiam scrupulo, dummodo iudicetur esse scrupulus, & tanquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inherere apprehensio peccati, si in die jejunii moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde ortâ anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum subest. Atqui cum illa apprehensione consistit prædens iudicium, quod illa non obstante licitè operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti iudicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit iudicium prædicum, & ritè fundamentum de licita operatione.

Ut autem hoc iudicium magis in particulari fundetur, juvat tam penitentem, quàm ejus Confessorium reflectere ad notas & signa conscientie scrupulose, 1. Quod aliorum iudicium acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia iudicium de eadem re frequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod ad ver-

advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse nimis inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sapius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientia satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosa ad rectam normam reducat. 1. Assuescere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium audacter operari: sic enim clavus clavo pelli debet. 2. Nihil judicare mortale, nisi id certò sciat. 3. Cavere otium, & vagas cogitationes quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eligere virum probum & prudentem cuius iudicio firmiter adhaereat, nec illud apud se in examen inducat. 5. Advertere quod possit se conformare communi iudicio & consilio Theologorum, Quod scilicet, dum angit scrupulus nec suppetit aliunde consilium, possit se ad quam vult partem liberè resolvere, nisi certò illi confiteri esse peccatum. Item, quod ex Confessionibus præteritis nihil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, & se illud ritè confessum non esse: quod certò illi constare non potest quamdiu dubitat. Ratio horum est, quia periculum aliquod remotum peccati materialis, vel integritatis in confessione, non debet evitari cum tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate perpetua, aliisque malis quibus homo multum scrupulosus involvitur: cum ab illis difficultates etiam minores aliquando excusent.

Quinimo potest actus esse virtutis veræ, Deo grata, ac meritoria prædictis modis scrupulis resistere. Quia possunt scrupuli plurima impedire bona, & plurima procurare mala tam in se, quam in proximo, nisi illis resistatur. Imò ex his potest fieri, ut *major sit scrupuli materia, scrupulis non resistere.*

Itaque tenentur plerumque illi perito Confessario acquiescere, & sua apprehensione postposita illius se iudicio conformare. Quod conforme est ipsi S. Augustino, qui Paulino suadet, ut illiusmodi *hæreticorum animi* cum perito spiritali medico communicet. Et exploratum satis est, plerisque scrupulosos etiam doctissimos (quorum imple aliquos novi) hoc unico remedio potuisse curari.

Quin & ego addo, ut bonas illas & ægras animas ad illam curationem efficacem magis impellam, *Tales volendo sic evitare peccata, in plura peccata incurrere.* Quod breviter declaro. Illi ad innumera non præcepta tamquam ad vera præcepta & peccata hærent. Et tamen obnoxii sunt fragilitati humanæ ad labendum, sicut sunt omnes homines. Ergo sic exponunt se frequentioribus formaliter peccandi periculis. Quia illis ex suis scrupulis centeni peccandi casus & persuasiones occurrunt, à quibus alii homines iudicii recti, & non scrupulosi, sunt omnino immunes. Hoc saltem motivum solidè consideratum debet illos, etiam ex suo genio, efficaciter adigere, ne dictum remedium respicendo, dum vitant stulti vitia in contraria currant.

Cetera quæ de his supra tradidi conformia sunt communiori Doctorum sententiæ apud *Navarrum in prælud. n. 9. Sanchez i. moral. cap. 10. Fillincium, Resantium, Valenciam, Bresserum,* & alios qui hanc materiam latius tradiderunt.

Principium III. In DUBIO quomodo agendum.

Quæ operatur cum Conscientia practice dubia, committit peccatum ejusdem speciei cum eo de quo dubitat. Dicitur autem *practice dubia* quando pergit dubitare, non tantum de bonitate objecti, sed etiam de honestate sue actionis hic & nunc exercende. Exempli gratia, si quis dubitans an sibi licitum sit hic & nunc in die festo studere, pergit nihilominus studio incumbere, incurrit idem peccatum quod ex Festi violatione contraheret.

Ratio est, quia talis exponit se periculo peccandi, cum non habeat determinatum iudicium quod operatio sua sit licita potius quam illicita. Teneatur proinde actionem suam suspendere, donec re ulterius examinata dubium deponat, & licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat.

Quibus autem Regulis homo in Dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licitè agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intelligitur.

Principium IV. Dubitanti favet possessio.

In dubio melior est conditio possidentis. Hanc *Regulam* plurimi Theologi intelligunt non tantum de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est: Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti modis infra explicandis. Quia per solum dubium nemo censetur de consueta possessione & usu suæ libertatis deturbari. Quod si è contra, possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere suam libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dicitur *Regulæ* sive axiomatis est, quod cuius licitum sit uti sua libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum ea potestate esse privatum: sicuti licitè retinet alia sua bona quamdiu non probatur ea alteri esse devincta; hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda,* rectè notat cum aliis *Doc. Lovanii Wigerus l. 2. q. 19. art. 3. n. 50.* Regulam illam sine limitatione acceptam non semper esse præcepti: & aliquando tantum esse consilii docet *Navarrus, Bonacina, Sanchez, Laym.* & plures alii.

Sed quia aliquando dubium est, pro qua parte stet ipsa possessio, an pro lege, aut voto, aut libertate &c. ut hoc resolvatur statui potest hæc *Regula:* In dubio, quid, vel quis sit in possessione, judicandum est possessionem pro eo stare pro quo est præsumptio juris: si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio, judicandum stare pro eo qui onus probandi rejicit in alium, ut est Reus, cui sufficit crimen, vel obligationem negare, quam Actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte, prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque æquales, ita judicandum est, ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris,* suspicio quedam verosimilitudinis à jure approbata, ut in dubio eam tamquam assensum verum & prudentem sequamur, donec veritas aliunde innotescat.

Addo hic ultteriores rationes, quibus ostenditur prædictum principium tam in materia Justitiæ, quam omnium

vide
kin

theo
logia

omnium aliarum Virtutum locum habere, & in hoc eandem esse de illis rationem.

Primo, Ideo in materia Iustitiæ potior est conditio possidentis, sic ut sequi quis possit partem minus tutam, rem sibi retinendo, Quia jus dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem, & insuper pro possidente accedit quod jus actualis possessionis sit certum, adeoque hoc potiori jure vincit jus dubium alterius non possidentis. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuslibet alterius virtutis, ut in materia dubii præcepti, voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est.

Minor probatur: Quia in dubio, v. gr. præcepti, est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur, & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur; & insuper supra hoc jus utrimque dubium, ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quæ per obligationem utrimque dubiam privari non potest: adeoque sua illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioquin deberet pro obligatione prorsus dubia, & quæ nullo modo probari potest, spoliari sua certa & naturali libertate, & cogi ad subeundum totum onus, quod tunc subeundum esset, quando obligatio esset certa & manifesta; quod non videretur æquum, aut rationi consentaneum. Jus etenim certum hoc est, Volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandæ, quæ numquam per dubium probari potest.

Secundo, Quia judicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo, quando externum non innititur alicui falsæ præsumptioni cognitæ, uti tradunt passim Doctores, etiam Juris, cum Baldo, Navarro, Covar. Mart. Ledesma, Suare, Salas &c. apud Sanchez in præcepta lib. 1. cap. 10. Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem, nemo ad eam adstringitur, sed pro libertate & jure possessoris judicatur. Quia favorabilior est causa Rei, quàm Actoris: & actor non probante plenè, reus absolvi debet. Ergo idem in foro interno judicandum est dum agitur de obligatione conscientia.

Hanc doctrinam fufius tradunt Doctores plurimi apud Sanchez supra num. 11. 16. & 36. qui docent, Dubium an vovent, aut juraverit, aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri: & solius Consilii esse hic sequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez 3. part. disp. 40. sect. 5. & 6. ubi ait, incredibile sibi esse, quod in dubio juris, & in omni dubio facti necessarium sit amplecti partem tutiorem: & num. 15. ait falsum esse, & sine fundamento, possessionem in sola iustitiæ materia suffragari.

Quædam quæ in contrarium adducuntur maxime depromi ex aliquibus locis Juris non ritè explicatis, ostendit Sanchez supra, ubi ea dissolvit n. 15. Cæterum in jure nihil frequentius occurrit quam hujusmodi Regule; In pari causa, possessor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quàm tutius est. Cum sunt partium jura obscura, reo potius favendum est, quàm actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati sæpius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc *Principium* Theologo valde reflectendum

est. Nam viam oppositam tenendo, imponeret ipse hominibus centies plura præcepta, quam sint omnia præcepta quæ constat à Deo, aut Natura, aut Ecclesiâ, aut Republica illis imponi. Mirum hoc prima fronte videbitur, sed clarum esse demonstro. Quia circa quodlibet Præceptum aut legem, in actionibus particularibus possunt Dubia Centum & multò plura variis passim hominibus suboriri, ut assidue occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi universi quoties dubitant, debeant obligationem certam subire, & tutius sequi, manifestum est quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & incompetas sustinere, quam sit numerus omnium præceptorum aut legum generalium certò obligantium. Porro ut ex prædictis principiis particulares casus solidè deducantur, ad sequentia advertendum erit.

Principium V. Dubium, an Lex sit lata.

Quæ dubitat de aliqua Lege, an sit lata, vel de Voto, an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex, vel votum obligationem inducant, debent sic proponi ut prudenter præsumatur ea verè existere; cum autem in casu id præsumi non possit, dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc, si cras sit jejunium, & dubites an sit hora duodecima noctis, potes carnibus vesci. Quia non constat legem jejunii pro illa hora esse latam, adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrii ut istà horà carnibus utatur.

At si constat legem, aut votum existere, sed tantum dubitetur an illis satisfeceris, ad satisfaciendum obligaris: Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc fit ut indubitatus Sacerdos plenè dubitans an Horas legerit, eas persolvere teneatur: Illi & alii casus particulares ab illo principio dependentes, quod tunc lex sit in possessione, & melior sit conditio possidentis.

Principium VI. Dubium, an casus particularis sit Lege comprehensus.

Quæ certum est de Lege lata, sed dubium est an Casus occurrens lege illa comprehendatur, rectè resistit se quoad illum casum non obligari.

Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege, cum post diligens examen maneat dubium, an in lege casus ille contineatur. Exempli causa, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili: dubium manet an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

Si autem constet casum lege contineri, sed dubium sit an illi satisfactum, teneris satisfacere. Hinc certus de peccato, dubius de confessione, ad confitendum tenetur: quia sic lex confitendi est in possessione.

Principium VII. Dubium, an Lex acceptata, aut abrogata.

Quando constat de Lege, sed dubium est an fuerit acceptata, aut postea abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existere, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti, eam ab initio non esse acceptatam.

utatum, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quam cum dubius exhibere non possit, manet ea lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis Acceptatione probabile sit eam non obligare, cum plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, ut tenent plerique Canonistæ, *It. Navar. Azor. aliisq. citati à Laym. l. 1. r. 4. c. 3.*

Principium VIII. De Fine Legis cessante.

Quando constat finem adæquatam legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti cum communi docet *Suar. Covar. Ariaga de leg. d. 27. Sect. 6.* Ratio est, quia lex ordinatur tamquam medium ad procurandum bonum aliquod publicum, vel privatum, vel malum avertendum: ergo quando observatio legis ad hæc nullo modo conducit cessat habere rationem talis medii.

Exempli causa: si lex lata sit ut nemo egrediatur civitate ob metum hostis, desinit obligare, si constet hostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui probabile esse, apud *Ariaga supra*, aliosque. Cessante fine adæquato legis in casu particulari, probabile esse pro eo casu cessare legis obligationem. Quia quando ratio adæquata legis ex toto cessat, desinit etiam tota ejus obligatio, ergo dicendum est illam in uno casu desinere, in quo adæquatus ejus finis evanescit. Et hinc inferunt, cessare in casu individuo legem correctionis tertiarum, quando ex alterius admonitione nulla correctio speratur.

Principium IX. Dubius de Debito, de Solutione, & aliis.

Quæsi dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeatur, nihil tenetur solvere. Quia iniqua esset solutio certa pro debito incerto, ut habet consensus communis.

Verum, qui certus est de debito, & tantum dubius est an persolverit, à solutione non eximitur, *Suar. Vasq. Dian. p. 2. Tr. 6. ref. 49.* Eo enim casu pro debito stat possessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta solutione dubitaret, opinantur alii, debitorem ad nihil teneri, *Tanner. 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4. &c.* Alii docent pro qualitate dubii ad partem obligari, *Laym. Dian. p. 4. Tr. 3. resol. 32. &c.* quod haud dubie tutius est.

Hinc si depositarius, aut commodatarius dubitet an culpâ suâ acquiserit rem quam depositam aut commodatam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea præstandam. Quia uterque est in possessione libertatis, neque lex ullatenus resistit, neque culpa præsumitur, nisi casus sit talis in quo culpa intervenire solet: quod etiam docet *Scilder de conscientia pag. 442. & Bardi pag. 594.*

Si mutuatarius aliquid mutuantis dederit supra sortem, sive valorem rei mutuatæ, & dubium sit an gratuito donaverit, non licet mutuantis illud accipere. Quia lex pro mutuo nihil accipiendi, nisi gratuita donatione, est in possessione; non præsumitur autem donatio: ut etiam docet *Lessius, Bardi, aliisque, contra Cajetanum.*

Dubitans an Censum debeat, non tenetur solvere, nisi creditor antea sit in possessione exigendi: Quia alter est in possessione libertatis non solvendi, nec in tali dubio præsumitur censum deberi: ita etiam *Scilder supra pag. 464. &c.*

Qui dubitat de *etate, doctrina, aut de alia simili conditione requisita ad Ordinem factum, aut aliquid Officium, non potest licite illum Ordinem, vel Officium postulare.* Quia Lex requirens talem conditionem est in possessione, & conditio non præsumitur postulanti inesse, nisi id ab eo probetur, quam dubius probare non potest. Aliud est de quibusdam conditionibus quæ quasi naturaliter insunt, ut innocentia, quæ præsumi solet. Hoc pluribus ritè confirmat *Scilder supra*, quamvis ex principiis à nobis non-nihil diverfis.

Principium X. Dubium Possessori Super-veniens.

Nihil obest dubium superveniens bona fidei possessori. Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei possessio favore. Hinc si emisti equum bona fide, & postea dubites an fuerit Petro ablati, retinere potes, si nihil certius occurat. Contraxisti matrimonium bona fide, exoritur dubium de valore, post diligentem veritatis inquisitionem si dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bona fide petenti: licere etiam tibi petere, cum multis docet *Thom. Sanchez, & Dicastillo de Just. lib. 2. Tract. 2. disp. 5. d. 8. n. 221. & Diana p. 3. Tr. 3. resol. 15. citans 8. Auctores valde probatos, qui ibi apud eum videri possunt.*

Principium XI. Dubius de Legis Iustitia.

IN dubio de sola Legis Iustitia subditus ei parere tenetur. Quia legislator possidet Jus præcipiendi, à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiam si contra legis justitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet hic *Suar. cum pluribus.*

Principium XII. De LEGVM interpretatione.

IN Legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi: Reg. juris 15. Hoc est, quæ odiosa & pœnalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum: secus, quando leges gratiam aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo an verbis legis comprehendatur, judicandum est potius eum comprehendi. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pœnas esse propensior. Hinc in dubio an Censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt varix juris utriusque Regulæ, quas circa finem hujus 3. Partis simul collectas adduco.

Reliqua Principia de LEGIS aut Præcepti obligatione.

Lex à præcepto distinguitur, quod Lex definiatur, Recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi: Præceptum vero sive mandatum tendat tantum ad personas singulas, & cum illis extingui solear.

I. Lex ut obliget debet esse honesta, justa, possibilis, pro communi utilitate lata, constans ac perpetua. Hæc enim legis figem, & naturam constituunt.

II. Potestas Legis obligationem tollendi illius est, cuius est legem instituere: ut legislator, & illius in eadem potestate successor.

III. Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per consuetu-

vide
kin

Neo
logia

suetudinem legitime præscriptam in ea non observanda. Præscriptio illa compleri solet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Ecclesiastica recepta.

IV. Ut lex sub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legislatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit ut legislator possit rem gravem sub levi culpa præcipere.

V. Lege humana non censetur per se præcipi aut prohiberi *actus merè interni*: sed tantum quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit ut dum hæresis anathemati subijcitur, non censetur comprehendi hæresis merè interna, sive quæ non prodit in illum actum externum, ut fufius infra Tract. VI.

VI. Finis sive intentio præcepti, non cadit sub præceptum. Hinc etsi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, satisfit tamen præcepto quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio sequatur.

VII. Qui ob solum Metum opus præceptum exequitur censetur tamen præcepto satisficere. Ut si servus piger adigatur ad Sacrum die festo audiendum, alias non auditurus.

VIII. Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate postea constat. Quia præsumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præsumptione, cujus formale motivum & conditio intrinseca est præsumptio de alicujus rei veritate. Ut si lex instituitur ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum esse, aut fore deprehenditur.

IX. Leges positivæ ordinariè non obligant cum periculo vitæ, mutilationis, gravis infamiae, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præceptum Jejunii Ecclesiastici, ad Sacrum in die festo, ad Confessionis integritatem, &c.

Dixi, *ordinariè*, nempe nisi ex neglectu legis majus Reipublicæ incommodum timeatur, quam æstimari debeat periculum, aut jactura privata. Item, nisi transgressio legis cessura sit in contemptum Potestatis legislatrix, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt, ipsa lex naturæ exigit ut legis positivæ observatio damno proprio præferatur. Hinc, non obstante gravi periculo, illicita est comestio carnis die jejunii, si in præcepti Ecclesiastici, aut Religionis contemptum illa postuletur. Ex quibus Principis facile alia plurima in particulari deducuntur.

Principium XIII. & XIV. De iis que ex METU sunt.

I.

Metus alius est justè incussus, alius injustè. Item, Alius est metus cadens in *virum constantem*, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis est metus mortis, magni cruciatus, exilii, diuturni carceris, gravis infamiae, amissionis magnæ partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius est metus cadens in *virum non constantem*, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus causis, consideratâ simul personæ qualitate, sexu, ætate &c. ex cujus dispositione & imbecillitate metus potest judicari gravior, qui in aliis meritò levior censeretur.

I. Ad evitandum culpam formalem nullus metus censetur justus, aut cadens in virum constantem, si propter illum aliquis in peccatum etiam veniale consentiat: sed sæpe in ordine ad evitandum obligationem ex promissione, aut contractu excusat metus cadens in virum constantem. Ut si quis ob talem metum, debitum incipienti remittat, aut illi promittat matrimonium.

II. Metus non tollit voluntarium: quia non solet tollere considerationem malitiæ, aut honestatis retinenda aut omittenda: minuit tamen peccati malitiam, & penam: quia minuit in agendo libertatem.

III. Vis & coactio propriè & simpliciter dicta quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & sic Patres dicunt per violentiam stupri animam nequam maculari.

IV. Contractus & promissiones ex Metu qui ab extrinseco incussus non sunt, sed tantum ab intrinseco conceptus, omni jure valere censetur: Ut si sponsum Religionem profiteri, ut decretum jure mortis supplicium, vel in mari naufragium effugas, sponcione illi obligaris.

V. Promissiones verò & contractus directè extorti per Metum gravem ab extrinseco proveniente, valent quidem jure naturali & civili, cum in illis non desit consensus absolutus: attamen secundum æquitatem arbitrio Metum passi rescindi possunt. Unde si latroni gravem Metum ad hoc incurrenti penam, aut equum promittas, potes à promissione liberari.

II.

Metus in violatione Præcepti negativi.

Nullus Metus excusat à violatione præcepti naturalis negativi prohibentis rem intrinsece malam. Hinc ob Metum mortis non licet unquam mentiri, aut aliquo signo fidem negare. Repugnat enim rem esse intrinsece malam, id est, à malitia inseparabilem, si possit in aliqua circumstantia honestari.

III.

Metus in violatione Præcepti positivi.

Metus gravis sæpe excusat à præcepto positivo tam divino, quam humano.

Hinc cum periculo vitæ, aut gravis infamiae, non tenetur observare integritatem Confessionis, aut explorare votum, aut succurrere proximo in extrema necessitate corporali.

Verùm in extrema necessitate spiritali non obstante mortis metu, teneris v. gr. baptizare infanrem certò moriturum, aut absolvere peccatorem moribundum, quando constat aliâ viâ non posse juvari. Ad hæc tenetur etiam in gravi necessitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

Principium XV. Violatio Præcepti indirecta quomodo sit peccatum.

Non violat præceptum, qui ponit causam, sive actionem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & æquè immediatè bonus, quando hujus bonitatis, illius malitiam elidit.

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indirectè.

indirectè in sua causa, cum illius causam assumat tantum in ordine ad effectum bonum, & solum permittit se habeat ad effectum malum per accidens securarum, quem non tenetur cum omissione aequalis boni, & suo incommodo impedire. Esset enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nemis onerosa, uti fufius declarat *Sanch. in precepta l. 1. cap. 7.*

Hinc 1. Licita est Mercatori venditio gladii, etsi timeat inde securam injustam alterius lesionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

II. Licitum quoque est Duci in bello iusto turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

III. Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè in famulos gravis indignatio, aut percussio, quæ efficitur malum ex eorum actione securarum ipsis non imputetur.

IV. E contra, ad peccatum imputatur effectus malus, qui prævidetur secururus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat, vel quando actio hæc & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale iudicium hominum intendere istum malum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violaturi jejuniium, quando ad hoc nullus urget Metus incommodi gravioris: Non licet etiam alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsumitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de cæteris. Confirmanatur hæc ex propositione si. ab Innocentio XI. reprobata, *Famulus qui somnissus humeris &c.*

Quæres: Quomodo possit Confessarius violationem præcepti mortalem, à veniali peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optimè discerni per Regulas sequentes. *Primo, ex gravitate materie* prohibita: aut præceptæ colligitur gravis obligatio: materia autem gravis censeri debet quam prudentes solent multam aestimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legislatore intentum; v. g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei festi, non autem per unam horam. *Secundo, si legislator utatur verbis gravior prohibentibus in materia non levi, v. g. mandamus, districte prohibemus, vel præcipimus:* potest enim, si velit, & id declaret, materiam gravem leviter prohibere. *Tertio, mortalis est violatio præcepti cui additur gravis poena, aut censura Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur, in virtute sanctæ obedientiæ.* *Quarto, ex parte penitentis;* censentur Rudes mortaliter peccasse, quando ostendunt se dum peccarent rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientie turbationem, & remorsum habuisse: vix enim norunt hi rudes alio indicio formalem peccati sui malitiam explicare.

REGULÆ porro annotandæ, de Deliberatione intellectus, & Consensu voluntatis ad mortale, aut veniale, equisitis.

L Ad peccatum quodcumque incurrendum requiritur aliqua malitia moralis consideratio, id est, ad R. P. Arsdok. Tom. II.

eam advertere, aut adversionem debitam sponte non impedire. Hinc etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpatè nihil cogitet de malitia suæ actionis, nullum omnino peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas, nequit autem esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione, deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam quamdiu hæc non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen cenam sibi jucuudam & utilem, nullum peccatum cenando committit.

II. Si insit subjecto duplex malitia, & tantum ad unius speciei malitiam advertatur, circa hanc solum peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti; non autem sacrilegi, solum furti peccatum committet. Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

III. Ad peccatum mortale plena consideratio malitiae gravis requiritur. Vel, consideratio malitiae in genere, quando absque debito examine malitiae levis aut gravis ad agendum aliquis temerè se resolvit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primum ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitiae divinae, & poena æterna debeat, alienum est à recta ratione credere, tanto & tam pleno supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundum etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantumdem facit ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter sive leviter offendar.

Dixi in primò, plena consideratio, non enim sufficit ad mortale semi-plena & imperfecta consideratio malitiae etiam in se gravis: qualem habent qui nondum à somno plenè excitati in motibus veneris, aut pollutione malitiam tantum imperfectè & confusè animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum equam habet de illis homo jam plenè & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpè in praxi difficilem, explicat *Cajetanus* in Summa, verbo, Delectatio, & *Vasquez* Disp. 107. Cap. 4.

IV. Ex parte voluntatis, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. E ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia, & poena æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinities levioris momenti, frequenter soleat consensus ille perfectus considerari. Hinc posita etiam plenà consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures iudices ordinati, sententia finalis ipse stat ad iudicem supremum. Ratio autem superior est in anima supremus Iudex, & consensus plenus ad mortale requisitus, est sententia finalis in tribunali conscientiae. Ita etiam *D. Thomas, Cajet.* alique hic cap. 2. q. 15. art. 4. Ut autem hæc in praxi & actibus particularibus clarius discernantur, notanda porro sunt Regulæ sequentes.

V. Quando rei pravæ appetitum advertens, se ita dispositum sentit, ut quamvis facile eam rem actu exequi possit,

de
Kin

theo
logia

posset, non exequeretur, metu peccati, signum habet ex quo iudicet, aut consensum nullum, aut tantum imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

VI. Quando *motus pravus* in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primùm occurrit cum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium iudicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis saltem breve ad deliberandum requiritur, cum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

VII. Non satis colligitur *consensus in peccatum* ex sola delectationis sensibilis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus quo delectamur, non est plene subditus voluntati ut ipsa imperante statim desistat, sicut ipsi subiectus est motus manus, lingua, & similibus membrorum.

VIII. Quando quis dubitat, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenè deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impedit, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque si plenus ille usus rationis tunc adfuisse, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hoc argumentum tantò certius est, quanto magis qui dubitat, peccatum timere & abhorre solet. Sicut qui morbum multum timet, etiam longius distans, facilius apprehendit se infici, quam alius audientior infecto propius assistens.

Ex his principiis multum lucis hauriet tam penitens, quam prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis, cum nulla censeantur reservata quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

Principium XVI. DE PROBABILITY, & quomodo Dubium à Probabili distinguendum?

Valdè accuratè notandum est, magnam esse differentiam inter dubium (de quo supra actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem, quam differentiam non satis etiam nunc aliqui discernunt.

Dubium est suspensio iudicii circa rem propositam, sic ut nequeat intellectus affirmare ita esse vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cum dubitatur, an Stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate aliqua rationum pro utraque parte concurrentium, unde fit ut intellectus nequeat se ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas stante illa motivorum æqualitate, aliquando possit aliunde intellectum ad unius tantum partis assensum inclinare.

Opinio autem probabilis est, quæ nititur ratione, vel auctoritate gravi, quamvis ex se non certa, ex qua scilicet homo prudens in rebus magni momenti concludere solet.

Unde patet primò, opinionem dici probabilem *intrinsecè*, quando pro motivo habet rationes ab auctoritate distinctas: probabilem verò *extrinsecè*, quando sola auctoritas movet ad assensum.

Patet secundò, Opinionem verò probabilem debere niti motivis, quæ per se sufficiant ut intellectus possit determinari ad eliciendum pro una parte iudicium prudens, quamvis incertum, & inevidens, eo quod motiva istius iudicii non sint tam evidentiæ ut possint intellectum de rei veritate certum reddere. In dubio autem motiva tam sunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut si inter se conferantur, nequeant pro ulla parte assensum generare, aut conscientiam ad prudentem actionem per se dirigere.

Itaque *ulterius examen*, quod diximus adhibendum, dum conscientia hæret dubia, ad hoc plurimum servit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ sufficiant ad formandum opinionem probabilem, quæ possit homo se à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè resolvere.

Principium XVII. & XVIII. OPERATIO, quando licita ex Opinio verè probabili, & minus probabili.

Licita est plerumque operatio, vel omissio quæ procedit ex opinione verè probabili. Dixi, plerumque, quia ad hoc quædam in sequentibus sunt observanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipsa definitione, & natura opinionis probabilis, & ex communi hominum estimatione. Nemo enim operationem illam vituperò dignam existimat, quam ex gravi rationis, vel auctoritatis fundamento licitam esse iudicavit, quando post diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viti prudentes in rebus magni momenti procedere solent.

De communi illo Prudentium iudicio in omni genere hominum ritè dispositorum, patet primò ex communi consensu Doctorum, qui in hac sententia omni tempore conveniunt, quorum ultra centum & septuaginta adferri possunt qui in suis Scriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci sunt qui repugnant moderni.

Secundò. Idem consensus reperitur in tota Republicæ Hierarchia. Nam clarum est pleraque Principum, Superiorum, ac Magistratum præcepta imponendis gabellis, sive aliis obsequiis, & legibus, fundari sæpè in sola probabilitate de honestate in hic & nunc præcepta. Quod si hæc non sufficerent, sequeretur illos non posse licitè præcipere ulla alia, quam quæ omninò certò scirent objectivè esse honesta, & legitima: adeoque paucissima possent licitè præcipere: Quia ex illis quæ per se certò honesta sunt, pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur insuper, Subditos non posse obtemperare opus directè certum non esset, honesta omninò esse quæ à Superioribus præcipiuntur. Et sanè curiosus esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullo modo possent licitè probabilitate de objecti honestate se conformare.

Tertiò. In omni tribunali, nullus Causidicus, aut Advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo Causas propter rationes quæ probabile iudicium generant de earum justitia, aut honestate.

Quartò. Medici omnes, si non habeant medicinam quas iudicant certò profuturas, (quod rarissime contingit)

tingit) non dubitant adhibere medicamenta quæ judicant probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamvis non sine formidine partis oppofite. Neque sunt qui in hac praxi sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & navigationibus, Artifices & Agricola: in suis Commercialibus judicant se prudenter operari, quando probabilem tantum habent spem lucri, etsi nulla adit certitudo locci obtinendi, sed potius formido non levis de opposito. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & perverti judicii esse contendas, receptos orbe toto mores, & inditum passim hominibus rationis dictamen abolere necesse est.

Siguitur hæc probabilitas communi hominum judicio ad prudentem operationem sufficiat in rebus illis, ex quibus etiam illorum fortuna, salus, & status dependet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut actiones humanae prudentes, & moraliter honestæ, & rationi conformes censentur? Quod latius exponitur paulò infra inter Controversias recentiorum Cap. 2.

Licitum est sequi opinionem verè probabilem, relictâ etiam aliquando opinione oppositâ *probabiliori* & *tutiori*: seclusâ tamen certâ injuriâ, periculo proximi, vel lege, aut conventionione in contrarium, aut periculo gravioris mali, & ex causa, & aliis de quibus cap. 2. infra. Hæc sententia est communis, & à longè maxima Theologorum parte semper recepta ad eò ut pro eacum S. Antonino, Maldero, Wigero, supra centum Auctores citari possint, ut infra ostendam.

Ratio hujus clara est. Primò, quia qui sequitur sententiam gravi auctoritate, vel ratione non levis momenti innoxiam, non agit temerè, sed prudenter procedit, agendo communi more hominum prudentium: Atqui opinio minus probabilis nititur auctoritate gravi, vel ratione non levis momenti; de tali enim sententia minus probabilis hic agimus: Ergo qui juxta illam operatur, non agit temerè, sed ut solent procedere in suis rebus viri prudentes: prudenter autem operando nemo censetur peccare.

Secundò, Constat multò probabiliorum esse auctoritate Doctorum hanc sententiam, quod liceat aliquando sequi minus probabilem, minùque tutam, quam opinionem, quæ id negat, Ergo omnibus expensis amplectendo opinionem minus probabilem, relictâ sequor sententiam probabiliorum, quæ docet licitum esse sequi opinionem minus probabilem.

Tertiò, quia esset onus parùm conforme infirmitati humanae, si cuius sub reatu peccati incumberet in rebus agendis semper inquirere, Ultra duarum opinionum sit probabilior & quoad omnia tutior. Imò sepius cogentur homines actionem rectè inchoatam interrompere, quoties scilicet de novo se offerrent aliqua rationes, quæ *facerent* opinionem, quæ antea videbatur minus probabilis, modò apparere probabiliorum. Rationes hæc fusiùs deducuntur infra *Tract. I. Cap. 2. & sequentibus*.

Hinc etiam probabilis sit legem purè penalem in materia gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis docet Suarez, licitè tamen sequeris opinionem contrariam cum Navarro, & 7. aliis probatis auctoribus, sic sententibus. Undè similia resolves plurima.

Dixi supra, seclusâ certâ injuriâ proximi aut lege, aut conventionione in contrarium, aut periculo gravi ma-

R. P. Arsdæ. Tom. II.

li, &c. Quia illa impediunt usum opinionis speculative probabilis, eo quod efficiant ne tunc possim habere judicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse non hominem quam video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabile sit esse hominem, non possum me licitè ad jaculandum in eam resolvere; idque propter periculum gravioris mali, quod in adimenda hominis vita consistit.

Principium XIX. De Conscientia Practicè certa.

Qui operatur cum opinione verè probabili, potest reflexe sic procedere ut habeat conscientiam practicè certam, quod licitè operetur.

Ratio est. Quia potest esse certus quod opinio, quâ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & secuta, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: Et quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Undè si probabiliter jejunos, judices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi aliàs spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non fatis nota, communio illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principiis, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola dum hæret incertus, an propter periculum pluvie liceat hic & nunc in die festo fenum, aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro captu suo resolvit id licere, quamvis à parte rei periculum pluvie tam magnum non sit ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se ut credat Parocho, quamvis motivum illi credendî multis de causis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolæ dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Licitum est mihi omne objectum quod post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fenum sit prohibitum, prudenter judico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fenum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientie, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectè conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam Agricola à quopiam interrogetur: quomodo ausus fuerit in die festo fenum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à vero non aberrare. Sed dicet, quia posito illo probabili pluvie periculo, & Pastoris responso,

L 2 certò

vide
Kin

Theo-
logia

certò iudicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fœnum colligere. Ecce certitudo conscientia non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientia de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porro simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguuntur; ex ipsa rationis dictamine hanc excusationem tamquam legitimam depromunt: Omnibus ut potui consideratis, & motivis non levibus inductus, conclusi sic mihi faciendum esse; si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientia; tam ipsi, quam alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad iudicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quam prudens dictamen conscientia nostræ: & secundum hoc à Deo iudicabimur, non secundum objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti sæpe aberrant, etiam dum meritorie operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter iudicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulæ nobis à Deo constitutæ rectè conformari, ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et hæc est unica certitudo conscientia quæ ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quæ ritè elucidata facile amover lapidem offensionis, sive suspitionis de modo minus folido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur infra de Controversiis generalibus, Cap. 2. §. 1. pag. 91. & sequentibus.

Principium XX. Quid in probabili de Administratione Sacramentorum.

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam speculativè probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiore.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosacæ, aut nivali, quando aliter fieri potest: et si speculativè, id est, consideratâ ratione vel auctoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem probabiliter tantum valituram, quando certior impenditur potest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & religionis materia dignissima. Inde fit, ut si Sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantum probabilem absque necessitate violat virtutem religionis, exponendo eatenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus religionis, ut sit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hic idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quod in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantum

de operatione nostra, ut fiat citra culpam formalem, etsi fortè non vitetur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quam quando incurritur periculum rei tantum materialiter malæ; quia licet opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen Sacramentum facere validum, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat claritati conferre Sacramentum incertum; quando certum commodè conferri potest: etenim sic proximum exponitur, cum suo gravi damno, presentis periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma, & valore dependent: De quo periculo spectat ad Ministrum admonere suscipientem, si cum opinione merè probabili extra necessitatem Sacramentum sibi administrari desideret.

Ex dictis etiam patet, quam merito ab Innocentio XI. damnata sit propositio 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Principium XXI. Quid possit in probabili Index, Advocatus, Medicus, Ius incertum &c.

Respondeo ad primum: Quando circa ius litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Iudex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet *Sotus, Valencia, Bard, Bannez, Thomas Sanchez, Scildere* de conscientia pag. 147. Contra *Juanem Sanchez, Orvedum, Salas*, & alios qui tradunt, saltem licere Iudici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & questione juris, nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio cur Iudex teneatur sequi probabiliorē, hæc est. Quia non habet potestatem aliter iudicandi quam voluerit Respublica, aut alii à quibus suam potestatem accepit: Atqui illi omnino censendi sunt voluisse ut iudicaret juxta id quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maxime expediebat, ne locus esset largitionibus, aut acceptationi personarum. Vix enim de aliqua causâ litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Iudices promittere quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Quæ non novam*, apud *Scildere supra*. Unde etiam prescripta est ab Innocentio XI. *Propositio 2.* in Decretis quod post paucas paginas infra inserimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ iusta probabilior, debet Iudex vel rem inter litigantes æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi fortè alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra actorem faveret possessio. Excipi etiam solent causæ quæ vocantur *piz*, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus iudicandum est, cæteris paribus, etiam contra reos: quia sua positivum ita disponit.

Respon-

Respondeo ad secundum: *Advocatus* potest licite defendere causam quæ ipsi videtur minus probabilis, modo spes affluat fore ut ea causa Judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariae injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. *Advocatus* enim controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem merito supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono iudicaturum.

Respondeo ad tertium: *Medicus* tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relicta aliâ probabiliter tantum profutura, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia primò Charitas ad hoc obligat, ut consideranti facile patet. Secundò, obligat iustitia, si sit *Medicus* mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hic ergo intercedit conventio, quam supra *Princ. 19.* diximus posse ob stare istius sententiæ speculative probabilis.

Quod si non inveniatur remedia certa, tenetur *Medicus* adhibere illud quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim merito importat tacita conventio qua quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi *Medici* quando ægrotant idem volumine sibi ab alio præstari. Nec frustra addidi, *omnibus spectatis*, tenetur enim *Medicus* considerare non tantum suas rationes & experientias (quæ nimis sepe ultra communem potiunculam, & lanceolam parùm procedunt) sed etiam auctoritatem & experientiam aliorum peritiorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico quem conducit suo jure expectat.

Quando autem contingit *desperatam* esse vitam ægri, nisi applicetur medicina de qua æquè incertum est, an sit profutura, an nocitura, potest ea adhiberi, ut docet cum communiori *Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscientia.*

Respondeo ad quartum: Non licet homini privato auctoritate propria occupare rem ab alio *bona fide possessam*, quamvis probabile, vel probabilius sit rei Dominium ad illum pertinere. Ita habet sententia communis, *contra Joan. Sanchez, disp. 33. num. 42.* Ratio est: Quia bonæ fidei possessor iustè rem possessam defendit contra privatam eam eripere volentem, non minus quàm sciens rem certò esse suam: quod verum est, etiam si inceperit dubitare an verè res esset sua: idque constat ex juris *Reg. 36. digest. de reg. juris: Bona fides tantundem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inliberent, incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuo obnoxia.

Docent plerique, idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod regnum, vel provinciam. Contra tamen adferunt Auctores non pauci. Res igitur decidi potest per iudicium; vel arbitros: quod si altera pars iudicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi potest.

Principium XXII. Regule pro Opinione delecta.

PRO notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securius procedatur, magni momenti erunt Regule sequentes.

I. Si duo tresve Scriptores sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alii passim censent improbabilem, non debet illa probabilis æstimari.

II. Etsi reperitur auctor unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis, præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Auctor aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam quæ primâ fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citer, non rectè eam sententiam iudicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes, talem Auctorem pro suo genio magis novitati, quam veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos tresve Auctores citatos reperies apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sæpe in citando parum esse fidelis: ideoque consulendi sunt alii ut formetur iudicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando auctor doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in terminis affirmat, sententiam aliquam omnibus consideratis esse probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam esse talem; eumque ea de re Doctorum iudicia maturè examinasse; eoque magis si ipse sententiam contrariam doceat; tunc enim vel maxime apparet, illum ex privato erga suam doctrinam affectu non iudicare.

IV. Quando auctor, qui solet esse in citando & examinando valde accuratus, adducit quatuor vel quinque probatos, aut magni nominis auctores pro aliqua sententia, prudenter iudicas illam esse probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum iudicio in asserendo fidem adhibere potes, cum supponantur esse graves, & probati auctores. Quod alii etiam de paucioribus admittunt. An, & quando possit unicus Auctor sufficere, dicam infra *de prob. opin. cap. 2. §. 4.*

V. Notandum porro pro iis, qui libris destituuntur, pro quibus potissimum scribimus. Quando à viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi absque scripto serio affirmatur, sententiam aliquam esse probabilem, rectè & prudenter iudicas illam esse talem. Illius enim auctoritas respectu tui est omnino gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, sit ritè instructus, & informatus. Sic rusticus rectè credit, & acquiescit suo Parocho, aut Confessario, dum sententiam aliquam probabilem esse affirmat.

de
Kin

theo
logia

Principium XXIII. An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles, possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.

Dicendum primò, Prælatos Ecclesiasticos tam Seculares, quàm Regulares posse ob justas causas suis subditis prohibere, ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant, etsi non desint alii probati Auctores qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem, ut in materia etiam indifferenti ferant leges eorum directioni conducentes, qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ, quæ prudenter judicatur illis nocitura, etsi ea non sit aliis interdita.

Dico Secundò, Hujusmodi prohibitio, aut censura, alios præter eorum subditos obligare non potest, quominus doctrinam ab iis prohibitam doceant; eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio, doctrinæ veritatem non attingit, sed tantum vim habet alicujus præcepti ut alios ab ejus usu coerceret, præceptum verò Prælati ultra ejus subditos extendi non potest.

Dico tertio, Eadem ratio est de censura alicujus Doctores, aut Academiæ, quæ istius tantum Facultatis Academicæ ad obtemperandum obstringit: doctrinam verò per se non reddit improbabilem, sed vim habet privatæ auctoritatis, qualem obtinent alii Auctores paræ dignitatis, & eruditionis, qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc sicut Sedes Apostolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctores sententias damnat aut interdicit, sic ipsas Prælatorum aut Academiarum censuras non raro graviori censura castigat, & erroneas esse declarat, ut probant non parca quæ præsto sunt superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiæ Lovaniensis in Justificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. anno 1588. ubi pag. 6. sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis auctoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantum ferentes judicium sententiamque nostram dicentes, aut ut verius loquamur, non aliud quam fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus Auctoribus visæ sunt probabiles, aliquando fieri omninò improbables: nempe si constet illas, non ab homine tantum privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliqua Censura notatas esse, aut prohibitas omninò doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ritè proscriptas ad communem utilitatem & doctrinam hinc unà cum Decretis appono, ut omninò sciat etiam in Missionibus, ubi occasiones occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum esse.

Censeo tamen easdem propositiones non fuisse certò & practicè probabiles, imò varias ex illis, etiam ante prohibitionem, fuisse omninò improbables. Sed de his latius infra, ubi respondemus ad objectiones moveri solitas contra veram & practicam probabilitatem. Decreta ipsa integra Alexandri VII. & Innocentii XI. hic fideliter subjicimus.

ALEXANDRI VII.

Decreta duo contra Propositiones 45.

Feriâ V. die XXIV. Sept. M. DC. LXX. in Congregatione Generali S. Romanæ & universali Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. ALEXANDRO Archiepiscopo, Providentia Papa VII. Ac Eminentissimis ac Reverendis Dominis S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplina relaxativas, & animarum perniciem inferentes; partim antiquatas iterum fuscitati, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam indies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modis opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fidei in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatarsi, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi ipsiosâ, lataque, per quam itur ad perditionem, viâ, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in sacri Theologiae Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus serò commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & maturè discussi usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur obere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestræ ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solèmi prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio sacra Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscumque seculares ab hæresi occultis, & ab excommunicatione propter eam incursum.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarum qui in Sacramentali Confessione tributa

pani-

penitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest illum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebrantis correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missa celebranda traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenti.

10. Non est contra iustitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiam si promissam promissione etiam iuramento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans vite periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confiteatur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo iniuste reprobat.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Penitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Penitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non superest, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnus evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposta beneficiatis non recitantis, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pena.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit sue obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra iustitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficium, sed veluti pro emolumento temporalis, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens commissi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones aque pro-

habiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pro alio.

27. Si Liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similibus propositionum examini cura & studium impenditur, inter eadem Sanctissimus re mature considerata statuit, & decrevit, prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publice aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis ac status etiam speciali, & specialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis Not. & c. Loco sigilli.*

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi 1665. indictione tertia die vero 2. Mensis Octobris. Pontificatus vero Sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Alexandri divina Providentiâ Papa VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis, per me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papa & Sanctissime Inquisitionis Cursorem.

Feriâ V. Die XVIII. Mart. M. DC. LXVI. in Congregatione Generali S. Romanæ & universalis Inquisitionis, ut supra.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die xxiv. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo, & accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragessimis quinque numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in sine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, & etiam si iter unius diei consistant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova & lacticia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum supplere potest

scilicet

theologia

potest per quascumque elemosinas, quas ante beneficium de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientia uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentia concessa Regularibus, revocata à Paulo V. hodie sunt revalidata.

38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, consistit quam primum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, quam primum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinaris ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinaris, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis egrè ageret vitam, & alia epula tedio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile invenitur.

42. Licetum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientia, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censura.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Not. Loco † Sigilli.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 65.

Feria Quinta Die II. Martii M. DC. LXXIX.
In generali Congregatione S. ROMANÆ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. INNOCENTIO

divina Providentia Papa XI. Ac Eminentissimâ & Reverendissimâ Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, à Sancta Se. de Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictarum sibi à Deo creditarum salutis sedulo incumbens, & salubre opus in fegrandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxii à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter inventas, Theologorum plurimum examini, & deinde eminentissimis & reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo, & accuratè læpius discussis, eorundem eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum vota per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas Sanctitati Suae quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas, ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, vel illa ratione, nisi id veteri lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ quantumvis tenui, modo à probabilitate finibus non exeat, confissi aliquid agimus, semper præter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non creditus ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Desmet tantum in vita eliceret, condemnare non audeamus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquaginta per se obligare præceptum caritatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justitiam, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obste valetudinis, quæ licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum contra penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad elemosinam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus trahere, & de illius morte cogitare.

tuus gaudere, illam inefficaciter affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licetum est absolute desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum capientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.

15. Licetum est filio gaudere de parricidio Patris, si se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutus.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consilio, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum firmidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides nimis Dei necessaria videatur necessitate mediæ, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio Creaturarum similivè merito ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si veritas sit levis, si vè gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, si vè interrogatus, si vè propria sponte, si vè recreationis causa, si vè quocumque alio sine iuramento non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quod vix aliud addidit verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa iusta utendi bis amphibologus est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis alium, ita ut veritatis occultatio censetur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare iuramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere in vasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hoc ignominia vitari nequit, idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fustem, utat, & post impallam alapam, vel idem fustem fugiat.

31. Regulariter occidere possunt fures, pro conservatione vini aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiua, quæ actum possidemus, sed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos possessores speramus.

33. Licetum est tam heredi, quam legatario contra injuste impediendam, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se caliter defendere, sicut & ius habenti in cathedra vel præbendâ contra eorum possessionem injuste impediendam.

34. Licet procurare abortum ante animationem factus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem factum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famule domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retroventionis præviò inito, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tanquam ex iustitia debitum.

43. Quidam non nisi veniale sit detractentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motuum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motuum dandi spirituale, imò etiam si finis ipsius rei spiritualis, sicut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesiam promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo propositivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities iure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus qui submissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservis deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id

vide
Kin

Theo-
logia

si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festiva non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad seminorem.

55. Præcepto Communionis annua satisficit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentilitate vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus Penitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna alicujus Festivitatibus, aut Indulgentiæ.

60. Penitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè & ex proposito querit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licetum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis labore ignorantia mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri IESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujuscunque conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem lætæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ, notâ dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque impostero se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, aut manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censurâ, & notâ, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc

inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ; & universali Inquisitionis, Notarius. Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. IESU Christi 1679. Indictione secundâ, die verò 4. Mensis Martii, Pontificatus auctoris Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providentiâ Papa II. anno tertio, supradictum Decretum assixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, & per me Franciscum Perinum.

NOTA I.

PROPOSITIONUM istarum ferè singulas in Operibus hæc de cursu tractari. Monet autem S. Congregatio accipiendam esse unamquamque ipsarum, sicut iacet: sicut enim sufficere potest una particula vitiosa ut aliqua propositio mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula adjecta, omissa, vel limitata, efficere potest ut eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

NOTA II.

AD questionem quæ à pluribus movetur: Quando supra prohibeatur in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii (quæ est formula peccatum mortale semper importans) ne quis opinionem prædictas, aut aliquam earum ad praxim deducat. Quandoquidem aliqua ex dictis aliquando materiam tantum venialem continere possint, ut in propositione 8. comedere aut bibere ad satietatem, &c. & prop. 9. opus conjugii exercere, ob solam voluptatem: & prop. 27. de amphibologia in materia levi; & prop. 37. quando famulus succiperet rem levem ad compensationem salarii, &c.

Respondendum videtur: In his, & similibus mortale illud peccatum non consistere in eo simpliciter, quod quis aliquid istorum in praxim deducat, sed quod simul velit in eo hujus Decreto prohibitionem aut declarationem contemnere, aut tamquam invalidam repudiare, quod ad materiam levem accedens constituit peccatum grave, & sic aptum prohiberi in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione divini judicii.

NOTA III.

SÆPIUS queri: An inter prædictas propositiones variae quæ sunt Copulativæ, censentur censuræ secundum omnes partes istius copulativæ? Censurabiles enim essent etiam una tantum pars esset fallâ, aut illicita. Exemplum sit, in hac prop. 32. prohibita: Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Damnabilis enim erat ista copulativa etiam primum membrum esset verum, imò & secundum, sed tantum tertium membrum esset falsum.

Respondendum tamen videtur, Regulariter in similibus singula membra censurari aut prohiberi, nisi ex aliis signis constet de alia mente Legislatoris, ut fieri possit, si ex aliquo Auctore fuisset talis propositio verbatim desumpta, & prius de illo solo membro ipse, aut alius fuisset accusatus, aut notatus. De puncto similibus speciatim controvertitur, consulti solent præbati Theologi, aut sacra Congregatio.